

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM פרשת השבוע בלק תש"ף

מופץ בסיוע של:
הסתדרות הציונית העולמית
המתקנה לשירותים רוחניים בתפוצות

מדינה יהודית - איך משלבים את נבואותיהם של ישעיהו ומיכה הנביאים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

קהילות ישראל נוהגות לקרא בספר מיכה את פרקים ה-ו, כהפטרת פרשת בלק. הסיבה לכך, לכאורה, היא אזכורם של בלק ובלעם בנבואה זו: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ד'" (שם ו' ה). נציע לכך הסבר נוסף. מיכה המורשתני היה בן דורו של הנביא ישעיהו, אבל קיבל נבואה אחריו. ישעיהו ניבא בימי עוזיה, יותם, אחז ויחזקיה (ישעיהו א' א). לעומתו, מיכה המורשתני ניבא בימי יותם, אחז ויחזקיה (מיכה א' א). לכאורה, מיכה חי דור אחד אחרי ישעיהו. אומנם, על פי דברי חז"ל בסדר עולם רבה, וכך גם פירש רש"י, בעקבותיו כדרכו, נבואות ההקדשה של ישעיהו נאמרו ביום בו נצטרע עוזיה, כלומר ביום בו הפסיק עוזיה למלוך בפועל. ברגע שעוזיה נצטרע, הוא עזב את הארמון, ויותם החל למלוך בחיי אביו. אם כך, יתכן מאוד שמיכה החל לקבל נבואות זמן קצר מאוד אחרי ישעיהו. השוואת נבואותיהם ברפרוף עלולה להטעות, שהרי הן מאוד דומות. עיון וחקר מגלים הבדלים גדולים מאוד בין נבואת שני הנביאים.

ישעיהו מנבא על גאולה, שהמלך המשיח לא תופס בה מקום מרכזי. בנבואת אחרית הימים המפורסמת (ישעיהו ב') - נבואת השלום העולמי, המלך המשיח איננו מופיע במפורש. הר ביה ד' משמש מרכז רוחני לכלל האומות, וכולם עולים לרגל לבקש תורה והוראה בירושלים ומירושלים. גם אם המלך מופיע ברקע, ברמו ולא במפורש, הוא לא נלחם את מלחמות ד'. שהרי אין כלי נשק בנמצא על פי נבואתו של ישעיהו. כל כלי הנשק הוסבו לכלים חקלאיים: "וכתתו חרבותם לאתים וקנייתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעיהו ב' ד). גם בהמשך נבואות הגאולה, כשהמלך המשיח נזכר במפורש, מדובר על דמות רוחנית ולא על גיבור מלחמה - בוגר סיירת - עטור צלש"ים - המלך המשיח הוא מי שהמית עצמו באהלה של תורה ולא מי שמסר את נפשו וישן באהל סיירים, יש ברשותו כושר לדיינות ולא כנפיים על חזהו. וז"ל הנביא ישעיהו: "וירצא חטר מגועו ישי וגצר משרשיו יפרה: ונקה עליו רוח יקנה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יקנה: וקריחו ביראת יקנה ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח: וישפט בצדק דלים והוכיח במישור לעניי ארץ... וקהה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" (ישעיהו י"א א-ה). דמות רוחנית זו מנהיגה את העם כשהגאולה באה בדרך נס - מן השמיים. עיון נבואת ישעיהו מגלה כי פתרון זה הוא בדיעבד, לאחר כישלוננו של עוזיהו שהיה גיבור מלחמה (עיינו מלכים ב' י"ד כב, דבה"ב כ"ו ו-טו). כל זה היה יכול להתקיים בימי חזקיהו, לפני חורבן בית ראשון.

לעומתו, מיכה מדבר על מציאות בה בית המקדש כבר חרב (עיינו מיכה ג' ב). המשיח יהיה בן דמותו של דוד: "ואתה בית לחם אפרתה צעיר להיות באלפי יהודה מקדך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצא אתיו מקדם מימי עולם" (מיכה ה' א). מלך זה, מנהיג את בני יהודה כגיבור מלחמה וכמפקד גייסות חיילים. הנביא קורא "קומי ודושי בת ציון פי קרנך אשים ברוח ופרשתיה אשים נחושיה והדקות עצמים רבים והחזקתי לילקח בצעם וחילם לאדון כל הארץ" (שם, ד' ג). מול חזון הצמחונות והשלום של ישעיהו, מהדהדים דברי מיכה: "והיה שארית יעקב בגוים כקרב עמים רבים פאניה בכהמות יצר כפפיר בצדרי צאן אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל: תרם ירך על צריך וכל איביך יפרתו" (שם, ה' ז-ו). לכן, צריך לצרף לנבואתו של מיכה את נבואת יואל: "קראו זאת בגוים קדשו מלחמה העירו הגבורים יגשו יעלו כל אנשי המלחמה: פתו אתיכם לחרבות ומזמרותיכם לרמחים החלש יאמר גבור אני" (ד' ט-ו).

עם חידוש ההתיישבות בארץ ישראל, ראשוני החלוצים באזור גוש עציון, ראו בנביא מיכה כמורס ורבים ולכן ניסו להקים את היישוב הראשון דווקא במגדל עדר. הם ניסו בכך להגשים את נבואתו של מיכה: "ואתה מגדל עדר עפל פת ציון עדיך תאתה ופאה הממשלה הראשנה ממלכת לבת ירושלים" (שם, ד' ח). המתיישבים פירשו את הפסוק על פי רש"י בעקבות התרגום, וז"ל "ית"י ואת משיחא דישראל דטמיר מן קדם..." (רש"י שם, כדאי להתחיל שם את החלת הריבונות).

אנשי מעשה אלה הלכו בעקבותיו של הרמב"ם המצטט דווקא את הנביא מיכה, בהלכות מלכים ומלחמותיהם ולא את הנביא ישעיהו, וז"ל: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" (פרק יא ה"א). הרמב"ם מצטט גם פסוקים מפרשתנו וז"ל: "ואף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל מיד בני עשו, ושם הוא אומר "אראנו ולא עתה" זה דוד, "אשורנו ולא קרוב" זה מלך המשיח, "דרך כוכב מיעקב" זה דוד, "וקם שבט מישראל" זה מלך המשיח, "ומחץ פאתי מואב" זה דוד..." (שם). אם כך, חלוצים אלה הלכו גם בעקבות חכמים, שקבעו לנו לקרא עם פרשת בלק את דברי הנביא מיכה.

הציונות הדתית, כבר למעלה ממאה שנה וביתר שאת מאז קום מדינת ישראל (ארץ חמדה בכל המובנים), הולכת בדרך שמשלבת את נבואותיהם של שני הנביאים, שהרי ממקור אחד וקדוש באו. מצד אחד, גידול תלמידי חכמים מהשורה הראשונה בארץ ובעולם, אנשי מופת בתורה ובמידות (שישמשו כדיינים, כרבנים וכראשי ישיבות וכוללים) כמו מורס ורבים מרן הגר"ש ישראלי זצ"ל, המשתדלים להמשיך את דרכו של הנביא ישעיהו. כולם גם בוגרי צבא הממשיכים את דרכו של הגאון מוילנא, שלימדנו בעקבות נבואת מיכה, את דרך הגאולה באתערותא דלתתא, גאולה תחת הנהגה מדינית שיש לה כוח צבאי, המביא לידי ביטוי את שלטון עם ישראל על ארץ ישראל באמצעות המדינה היהודית.

הבה נתפלל שגם במאה השנים הבאות, נמשיך לבנות מדינה יהודית עצמאית, מלאה בתורה ובגבורה, על פי נבואותיהם של נביאי ישראל.

לענין הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבייע ט"ז בכסלו תשס"ט	לענין ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - נלבייע ט"ז בטבת תש"ף)	לענין מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל (אברהם - נלבייע ב"ב בעומר תשע"ט)	לענין הרב ישראל רוזן ז"ל נלבייע י"ג בחשוון תשע"ח	לענין הרב אליהו כרמל ז"ל נלבייע ח' באייר תשע"ו
לענין מר שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבייע י"ז בסיוון תשע"ד	לענין מרים שטרן ע"ה נלבייע ה' באב תשע"ט	לענין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבייע י" בתמוז תשע"ד	לענין הרב ראובן אברמן ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבייע ט"ז בתשרי תשע"ו	לענין הרב שלמה מרזל ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבייע י" באייר תשע"א
לענין דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי היינו נלבייע כ"ח באייר לענין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

שלילת שכר מעובד שלטענת המעסיק לא עבד כראוי

ארץ חמדה גזית ירושלים / אדר תשע"ג / תיק מספר 72105

דיינים: הרב סיני לוי

המקרה בקצרה: הנתבעת היא עמותה העוסקת בקירוב לתורה, התובע התחיל לעבוד כמנכ"ל בעמותה בסוף ינואר 2012. במהלך חודשי העבודה היו חילוקי דעות בין התובע וראשי הנתבעת. התובע לא קיבל שכר החל מאפריל 2012, בחודש מאי אמר לו התובע שהוא בוחן את המשך העסקתו, ובחודש יולי התובע כבר לא עבד בעמותה.

לטענת התובע הוא השקיע בעבודה את מרצו, אך ראשי הנתבעת התערבו בעבודתו. לטענתו הוא עבד עד סוף יוני 2012, לכן הוא תובע 3 משכורות לפי השכר הקבוע בחוזה, ועוד הפרשות כמפורט בתלוש. לטענתו הפרשות לא הועברו. כמו כן הוא תובע פיצוי על הלנת שכר. סך כל תביעות השכר עומדות על כ- 38,000 ₪ ועוד הפרשות לפנסיה ופיצויי הלנת שכר בסך כ- 85,000 ₪.

לטענת ראשי הנתבעת התובע חרג מסמכותו במהלך עבודתו, ובעזיבתו גרם לנתבעת נזק, ולכן העמותה אינה צריכה לשלם, ולהיפך הנתבעת דורשת השבת שכר העבודה שניתן לו. בנוסף, טענה הנתבעת, כי התובע ויתר על שכר חודש אפריל, כיון שהוא התחייב שאם לא יהיה כסף בעמותה, הוא לא יקבל משכורת. מעבר לכך על הנתבע להשיב את שכרו שכבר קיבל, משום שפעל בניגוד להוראות שקיבל. וכמו כן התובע גרם להפסדי כספים לעמותה, ולבעיות עם העובדים שעובדים בעמותה. לבסוף הוא לא עבד בחודש יוני, ולא העביר מידע שהצטבר מזמן עבודתו. סך הכל הנתבעת הגישה תביעה נגדית על סך 67,845 ₪. התובע הסביר שמה שהוא אמר שהוא ערב אין הכוונה לערבות דינית, אלא שהוא ידאג לכך שלא יהיו הפסדים.

פסק הדין: הנתבעת תשלם לתובע את שכרו עבור שלושת החודשים, ותשלם את רכיבי השכר החסרים. התביעה לפיצוי על הלנת שכר והתביעה הנגדית – נדחו.

נימוקים בקצרה:

1. פגיעה בשכר בטענה לעבודה לקויה

לגבי חלק מהחודשים בהם לא שולם שכרו של התובע, טענה הנתבעת כי הסיבה שלא שולם לו היא מפני שהוא לא עבד כראוי. הגמרא (בבא מציעא נח, ע"א) עוסקת במקרה של עיר ששלחה שליחים עם דמי מחצית השקל לבית המקדש, ובדרך הכסף אבד או נגנב. הגמרא אומרת שהשליחים נשבעים ומקבלים את שכרם, ובלבד שהכסף אבד באונס. מהסוגיה עולה שעובד שפשע אינו זכאי לשכר. בנוסף בגמרא (בבא מציעא פג ע"ב) נכתב שפועלים ששברו חבית אינם זכאים לשכרם, אלא לפנים משורת הדין. למרות כל זאת במקרה זה אין מקום ליישם את ההלכה הזו, משום שבמקרים המתוארים בגמרא המשימה לא הושגה באופן חד משמעי – הכסף או החבית לא הועברו ליעדם. לעומת זאת, במקרה זה אין חולק על כך שהתובע עסק במלאכתו באופן אינטנסיבי ומסור, והנתבעת אף רצתה בהמשך עבודתו, לכן בית הדין דחה את הבקשה לשלול ממנו את שכרו.

2. הטענה שהתובע ויתר על שכרו

לטענת הנתבעת התובע ויתר על שכרו במקרה שבו קופת הנתבעת לא תוכל לשלם את שכרו. לעומת זאת, לטענת התובע הוא הסכים לארכה לתשלום השכר, אבל לא על ויתר על עצם התשלום. כיון שנטל הראייה היא על הנתבעת, ומכיוון שהנתבעת לא הוכיחה את טענתה, בית הדין קיבל את טענת התובע שהוא לא ויתר על שכרו.

3. זכות התובע לעזוב את עבודתו

הנתבעת טוענת שהתובע גרם לה נזקים בזה שהוא עזב את עבודתו, משום שתהליכים שהוא התחיל נתקעו ועוד דברים נותרו ללא מענה.

הגישה ההלכתית הבסיסית היא שפועל רשאי לחזור בו מחוזה העבודה ולחזור בו אפילו באמצע היום משום ש"עבדי הם - ולא עבדים לעבדים". החריג לכלל הזה הוא ב"דבר האבד" כלומר כאשר נגרם נזק למעסיק מההתפטרות. מקרה זה לדעת בין הדין אינו בגדר "דבר האבד".

ובכל זאת, התנהלות התובע מעלה שאלה אתית. התובע הוביל חזון מסוים, ועזב עוד קודם שהחזון היה יכול להתממש. מסתבר שעזיבת התובע נבעה משני גורמים: האחד, חוסר שביעות רצון מהעבודה, והשני, בגלל שנקרא לדגל לעמותה הקודמת שניהל. עזיבתו הותירה את הנתבעת במצב לא קל, אך לאור הגישה הכללית שזכות העובד לעזוב את עבודתו, תביעתו לפיצוי נדחתה.

4. פיצוי על הלנת שכר

לדעת בית הדין אין מניעה הלכתית מלתת פיצוי בשל הלנת שכר ואין בכך משום ריבית (כנכתב בפסק דין 71089). אולם, במקרה דנן, השכר הולך מסיבה משפטית מוצדקת, ולכן אין מקום לפיצוי. בנוסף בית הדין ראה בהתנהלות התובע משום "מחוסר אמנה", כיוון שעזב את עבודתו באמצעה. אמנם, בכך די כדי לחייבו לפצות את הנתבעת, אולם, יש בהם סיבה נוספת כדי לדחות את התביעה להלנת שכר.

למעבר לפסק הדין

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"י גב' לורין הופמן ז"ל לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי</p>			

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Caracas, Venezuela

קאראקס, ונצואלה
סיון, תש"ן

אי תשלום מיסי חבר לבית הכנסת והשפעתו על כיבודים

שאלה

האם יש כוח בידי קהילה לאסור על אחד מחבריה לעלות לתורה, כיוון שלא שילם את מיסי החבר החודשיים?

תשובה

- א. אדם הנמנע מלשלם מיסי חבר לביהכ"נ, רשאי הגבאי להימנע מלהעלותו לתורה, במקום שאינו "חיוב" ע"פ המנהג¹, אפילו הוא² בן ת"ח וכד', שיש לו קדימות בדרך כלל³.
- ב. ואף בשעה שיש לאותו אדם "חיוב", נראה, שבהתקיים התנאים המאפשרים לאסור כניסת אדם לביהכ"נ⁴, ניתן אף לצמצם את הסנקציה כלפי אותו אדם לכך שלא יקבל עליות⁵. התנאים המאפשרים לעשות זאת, הם:
1. ביהכ"נ שהוא בבעלות פרטית של גוף מסויים (ולא בבעלות ציבורית כלל עולמית), שבסמכותו לאסור כניסת אנשים לרכושו⁶.
 2. ביהכ"נ בעל "אופי סגור". דהיינו, שכל חבר בביהכ"נ משלם דמי חבר ובהם הוא שוכר — למעשה — את שירותי ביהכ"נ. הרי, שאם אינו משלם — ניתן לאסור עליו את השימוש בביהכ"נ.
 3. היה, לכאורה, מקום לומר, שגם ללא שיתקיימו התנאים דלעיל, כיוון, שאחזקת ביהכ"נ מוטלת על הציבור⁷ וזה מהדברים שבני העיר כופין זה את זה⁸, הרי, במסגרת כפיה זו, ניתן להטיל עליו סנקציה זו, שלא יעלה לתורה⁹. (והוא, שתכליתו לאלצו לפרוע חובת המס לביהכ"נ).
- אך נראה לסייג השימוש בהיתר זה: מכיוון שמשלם של ביהכ"נ מיועד לתשלום משכורתו של החזן, הרב, ושאר צרכי הדת, הרי שמעיקר הדין היה צריך להיות מוטל גם לפי "ממון" (קרי: שיהיה פונקציה של מידת אמידותו של כל חבר וחבר בקהילה) ולכל הפחות בחלק מסויים של התחשיב¹⁰. ומכאן, שאדם הממעיט לשלם מפאת מצבו הכלכלי הדחוק — אין להימנע מלהעלותו לתורה (אא"כ התמלאו התנאים שבסעיף ב'), כאשר יש לו "חיוב", על פי המנהג¹¹.
- הערה: תשובתנו היא מתוך הנחה שמדובר במיסי חבר, שהם תמורה לשימוש בביהכ"נ. ולא במיסי חבר בקהילה, שיעודם לכל מיני תכליות אחרות¹².

- 1 ועיין באריכות, בענין מנהגי החיובים בביאור הלכה למשנה ברורה, או"ח, סי' קל"ו.
- 2 עיין שו"ע או"ח סי' קל"ו.
- 3 שאינו גרוע ממקום שמוכרים העליות, ונופלים המעות לצדקה, שהקונה מכבד למי שירצה (ובלבד שיקרא לכל אחד לפי כבודו). עיין במשנה ברורה שם, סי' ק"ד, ואף כאן נותן עליה למי שנותן תמורה לאחזקת הקדש ביהכ"נ.
- 4 שהרי במקום שמגרשו, בעקיפין נמנע ממנו פירעון "חיובו".
- 5 והוא, שנהנה בקביעות משירותי ביהכ"נ, ומסרב לשלם. דבאקראי יש לתת לבעל "חיוב" לעלות, אף שאינו "בן העיר".
- 6 רמ"א או"ח, סי' קנ"ג סעיף ט"ז. אמנם, באין שם ביהכ"נ אחר, נסתפק הביאור הלכה, עיין שם.
- 7 שו"ע או"ח, סי' נ"ג, סעיף כ"ג, וברמ"א שם.
- 8 רמ"א חו"מ, סי' קס"ג, סעיף א'.
- 9 בדומה לדין, שמנדים מי שאמר לו ב"ד ליתן ואינו נותן (שו"ע יו"ד, סי' של"ד, סעי' כ"ד). ונידוי זה אף בכוחו להביא לגירוש מביהכ"נ (רמ"א שם סעיף י"א).
- 10 מסקנת הציץ אליעזר, חלק ב', סי' כ"ב.
- 11 ומכל מקום, נראה ודאי, שאדם שאינו משלם דמי חבירות שלו לביהכ"נ, יידון כ"אינו עירוני" (שאינו בן העיר) שבנסיבות מסוימות, אף שיש לו "חיוב", חיובו נדחה מפני חיובים אחרים שיש לבני העיר. ועיין במש"כ לעיל הערה 1.
- 12 עיין להלן גם בתשובה י"ב.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
ישראל בן רבקה	ניר רפאל בן רחל ברכה	נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
נתנאל בן שרה זהבה	מאירה בת אסתר	ויקי ויקטוריה בת דייזי
יפה בת רחל יענטע	אסתר בת רחל	רבקה רינה בת גרונה נתנה
אסתר מיכל בת גיטל	יהודית שרה בת רחל	
בתוך שאר חולי עם ישראל		